



**SIILINJÄRVEN KUNNAN
VARHAISKASVATUKSEN
YMPÄRISTÖKASVATUSSUUNNITELMA**



Irma Keinänen

Sari Puustinen

Raija Stepanoff

SISÄLLYS

JOHDANTO	3
VARHAISKASVATUS SIILINJÄRVEN KUNNASSA	4
MITÄ ON YMPÄRISTÖKASVATUS	4
YMPÄRISTÖKASVATUS VARHAISKASVATUKSESSA	5
SÄÄDÖKSET JA MÄÄRÄYKSET	6
Agenda 2030	6
Organisaatiokaavio	7
Lait	8
KESTÄVÄ KEHITYS	8
KEKE-KARTOITUS JA-OHJELMA	8
YMPÄRISTÖKASVATUKSEN OSA-ALUEET	9
Lajittelu ja kierrätys	9
Jätteen synnyn ehkäisy	10
Omat valinnat ja kulutuskäyttäytyminen	10
Energian säästö	10
Vastuu ja huolenpito ympäristöstä, itsestä ja toisista ihmisistä	10
Luontokasvatus	10
KESTÄVÄN KEHITYKSEN OSA-ALUEET	11
TEOREETTINEN TAUSTA JA OPPIMISKÄSITYS	12
SISÄLTÖ JA MENETELMÄT	13
YMPÄRISTÖKASVATUS VARHAISKASVATUKSEN OPPIMISEN ALUEISSA	14
Kielten rikas maailma	14
Ilmaisun monet muodot	14
Minä ja meidän yhteisömme	15
Tutkin ja toimin ympäristössämme	16
Kasvan, liikun ja kehityn	17
YMPÄRISTÖKASVATUKSEN VUOSI	18
Syksy	18
Talvi	19
Kevät	20
Kesä	21
ARVIOINTI	22
LÄHTEET, VINKIT	23
LIITE 1. LEPPÄKAARTEEN KEKE-OHJELMA 2018 -2019	25
LIITE 2. PIKKU SIILIN KEKE-OHJELMA 2018 -2019	27

SIILINJÄRVEN KUNNAN VARHAISKASVATUKSEN YMPÄRISTÖKASVATUSSUUNNITELMA

JOHDANTO

Tämän ympäristökasvatussuunnitelman tarkoituksena on herätellä sinua, varhaiskasvattaja, suuntaamaan ulos luontoon, ihmettelemään, innostumaan ja toimimaan luonnossa yhdessä lasten kanssa. Innostaa kokeilemaan uutta ennakkoluulottomasti ja uteliaasti, vanhaa unohtamatta. Siilinjärven luonto ja monimuotoinen ympäristö antavat erilaisia elämyksiä, ihmettelyn aiheita, sekä seikkailuja yhdessä lasten kanssa. Meidän varhaiskasvattajien vastuulla on opettaa lapsille erilaisien kokemusten ja pohdintojen avulla kunnioittamaan luontoa ja toimimaan vastuullisesti. Lapsuuden kokemukset luonnonmukaisesta ympäristöstä ovat tärkeitä ympäristötietoiseksi ja – myönteiseksi kasvamisessa, sillä positiiviset ympäristöasenteet kasvavat merkittävien ympäristökokemusten ympärille.

Varhaislapsuuden ympäristö – ja kestävän kehityksen kasvatus on iloista ihmettelyä ja luonnossa leikkimistä. Se on suuria elämyksiä ja pieniä oivalluksia, jotka synnyttävät lapsessa aitoa kiinnostusta ympäristöä kohtaan. Samalla lapsi oppii toimimaan luonnossa vastuullisesti ja huolehtimaan siitä myöhemmin. Hänen itseluottamuksensa kohenee, sosiaaliset taidot paranevat ja motoriikka sekä kognitiiviset taidot kehittyvät. (Parikka-Nihti, Suomela)

Siilinjärven kunta on aktiivinen ja kasvava kunta. Asukkaita on noin 21 700. Väestö on keskimääräistä nuorempaa, sillä joka viides siilinjärveläinen on alle 15 -vuotias. Siilinjärven kunnan toiminta-ajatus on luoda hyvinvointia asukkaille elämän eri vaiheissa laadukkailla peruspalveluilla ja viihtyisällä elinympäristöllä yhteistyössä maakunnan, kuntien ja eri toimijoiden kanssa. Hyvään elinympäristöön kuuluu mm. luonnon läheisyys, viihtyisyys, turvallisuus, sekä hyvät harrastus – ja virkistysmahdollisuudet.

Kunnan arvot ovat avoimuus, asukaslähtöisyys, innovatiivisuus ja vastuullisuus, johon kuuluu mm. kestäväkehitys.

Siilinjärven kunnalla ei ole ollut varhaiskasvatukselle ympäristökasvatussuunnitelmaa aikaisemmin, jonka vuoksi sen teimme osana ympäristökasvattajan erikoisammattitutkintoa. Ympäristökasvatussuunnitelmamme tavoitteena on lisätä luontotietoisuutta ja innostaa varhaiskasvattajia ja lapsia liikkumaan luonnossa, sekä toimimaan luonnon puolesta yhdessä, pienin askelin.

Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen tehtävät Siilinjärven kunnassa hoitaa viranomaislautakunta. Ympäristönsuojelun asiat lautakunnalle esittelee ympäristönsuojelupäällikkö. Ympäristönsuojelun toimialaan kuuluvat myös maa-aineslain mukaiset lupa- ja valvontaviranomaisen tehtävät.

Ympäristönsuojelun tavoitteena on hyvä ympäristön tila ja ekologisesti kestävä kehitys. Keinoina ovat lainsäädäntö, taloudellinen ohjaus, erilaiset vapaaehtoiset ohjaukset sekä ympäristötietoisuuden lisääminen. (Siilinjärven kunnan www. sivut – Ympäristön suojele)

VARHAISKASVATUS SIILINJÄRVEN KUNNASSA

Siilinjärvellä tarjotaan laadukasta varhaiskasvatusta 12 päiväkodissa, 3 avoimessa päiväkodissa, perhepäivähoidossa ja leikkitoimintaa Muksumökissä. Lisäksi kunnassa toimii yksityisiä päiväkotia.

Varhaiskasvatuksen toiminta-ajatuksena on tarjota perheille laadukkaat, lapsen tarpeista lähtevät riittävät palvelut, joissa kasvu – ja oppimisympäristöt tukevat lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia. Varhaiskasvatuksessa lapsilähtöisyys, yhteisvastuullisuus, välittäminen ja muuntautumiskykyisyys ovat jokapäiväisen toiminnan tärkeimpiä arvoja. Toiminnallisena tavoitteena on laadukkaasti järjestäminen lain edellyttämällä tavalla ja työskentelyilmapiiriin luominen sellaiseksi, että se edistää henkilökunnan työssä jaksamista ja motivoi itsensä kehittämiseen. Varhaiskasvatus ja esiopetus ovat osa sivistyspalveluita. Varhaiskasvatus perustuu varhaiskasvatuslakiin. Toimintaa ohjaa valtakunnallinen/kunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma (Vasu). Esiopetus kuuluu perusopetuslakiin. Sitä ohjaa Opetushallituksen määräyksenä annettu esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet/kunnallinen esiopetussuunnitelma.

Varhaiskasvatuksen arvoperustaan kuuluu mm. terveellinen ja kestävä elämäntapa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on ohjata lapsia terveyttä ja hyvinvointia edistäviin elämäntapoihin. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia kehittää taitojaan ja esteettistä ajatteluaan. Varhaiskasvatuksessa tunnistetaan ja noudatetaan kestävä elämäntavan periaatteita niin, että sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen ulottuvuus huomioidaan. Varhaiskasvatus luo perustaa ekososiaaliselle sivistykselle niin, että ihminen ymmärtää ekologisen kestävyuden olevan edellytys sosiaaliselle kestävyydelle ja ihmisoikeuksien toteutumiselle.

Siilinjärven kunnan varhaiskasvatussuunnitelman mukaan kaikessa toiminnassa huomioidaan ekologisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti kestävä elämäntavan välttämättömyys. Arjen valinnoilla ja toimilla ilmentetään vastuullista suhtautumista luontoon ja ympäristöön. Varhaiskasvatuksessa edistetään välineiden ja tilojen yhteiskäyttöä, kohtuullisuutta, säästäväisyyttä, korjaamista ja uusiokäyttöä. (Siilinjärven kunnan varhaiskasvatussuunnitelma 2017)

MITÄ ON YMPÄRISTÖKASVATUS

Ympäristökasvatus on kasvatuksellista toimintaa, jonka tarkoitus on tukea elinikäistä oppimisprosessia siten, että yksilöiden tai yhteisöjen arvot, tiedot, taidot sekä toimintatavat muuttuvat kestävä kehityksen mukaisiksi. Ympäristökasvatusta ei voi erottaa muusta kasvatuksesta. Kaikki tilanteet, joissa lasta ohjataan ja kannustetaan luovuuteen, huolenpitoon, toisten huomioon ottamiseen, vaikuttamiseen ja ekologiseen ajatteluun ovat myös ympäristökasvatusta. (Kurtio, Kurki: Varhaiskasvattaja ympäristöopas 1999)

YMPÄRISTÖKASVATUS VARHAISKASVATUKSESSA

Lasten mahdollisuudet osallistua esimerkiksi toiminnan suunnitteluun sekä heidän mielipiteistään, ajatuksistaan ja havainnoistaan kiinnostuminen ja keskusteleminen ovat henkilökohtaisten ympäristökokemusten lisäksi vaikuttamassa siihen, millaisiksi heidän asenteensa ympäristöä kohtaan muotoutuvat. (Parikka-Nihti, Suomela: Iloa ja ihmettelyä ympäristökasvatus varhaiskasvatuksessa)

Ympäristökasvatuksen tavoitteena on vahvistaa lasten luontosuhdetta ja vastuullista toimimista ympäristössä sekä ohjata heitä kohti kestäväää elämäntapaa. Ympäristökasvatus sisältää kolme ulottuvuutta: oppiminen ympäristössä, oppiminen ympäristöstä sekä toimiminen ympäristön puolesta. Lähiluonto sekä rakennettu ympäristö ovat sekä oppimisen kohteita että oppimisympäristöjä. Luonnossa ja rakennetussa ympäristössä retkeily sekä ympäristön tutkiminen ovat tärkeä osa varhaiskasvatusta. Myönteisten kokemusten kautta lapsi oppii nauttimaan luonnosta ja lähiympäristöstä ja hänen ympäristösuhteensa vahvistuu. Luonnon ilmiöitä havainnoidaan eri aistein ja eri vuodenaikoina. Niistä keskustellaan ja niitä tutkitaan. Samalla opetellaan ympäristöön liittyvien käsitteiden käyttöä. Eri kasvi- ja eläinlajien tunnistamisen harjoittelu vahvistaa luonnon tuntemusta. Lasten kanssa opetellaan etsimään tietoa heitä kiinnostavista asioista. Luonto voi olla myös esteettisen kokemuksen ja rauhoittumisen paikka. Ympäristökasvatuksen pohja luodaan jo varhaislapsuudessa. Lapsuuden kokemukset luonnonmukaisesta ympäristöistä ovat tärkeitä ympäristötietoiseksi ja – myönteiseksi kasvamisessa, sillä positiiviset ympäristöasenteet kasvavat merkittävien ympäristökokemusten ympärille. (Parikka-Nihti, Suomela: Iloa ja ihmettelyä ympäristökasvatus varhaislapsuudessa)

Lapsia ohjataan kunnioittamaan luontoa, sen kasveja ja eläimiä. Ympäristökasvatuksella edistetään kestäväää elämäntapaa kasvamisesta sekä siinä tarvittavien taitojen harjoittamista. Näitä käytännön taitoja ovat esimerkiksi roskaamaton retkeily, kohtuullisuuden ja säästäväisyyden opettelu, ruokailuun liittyvä vastuullisuus esim. biojätteen vähentäminen, energian säästäminen sekä jätteiden vähentäminen esimerkiksi kierrätyksen, tavaroiden korjaamisen ja uudelleenkäytön avulla. Samalla lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota tekojen vaikutuksiin opettamalla ja kannustamalla arjen eko -tekoihin. (Siilinjärven kunnan Vasu 2017)

Minkä kuulen, sen unohdan.

Minkä näen, sen muistan.

Minkä teen, sen ymmärrän.

(vanha kiinalainen sanonta)

Ohjaamalla, neuvomalla ja mallia näyttämällä kannustetaan lasta huolehtimaan esim. yhteisistä leluista, tavaroista ja tiloista. Näin lapsi oppii ympäristöä huomioon ottavan elämäntavan. Minkä lapsi oppii pienenä tekemään yhdessä aikuisen kanssa, sen hän tekee myöhemmin itse ja omin päin.

Aikuisten asenteet heijastuvat suoraan lasten asenteisiin. Siirrämme lapsille omia pelkojamme ja mieltymyksiämme esim. hämähäkit ovat inhottavia, käärme iljettävä, kissa suloinen. Samalla kun opetamme lapsia varomaan tuntemattomia ja kenties myrkyllisiä sieniä, marjoja ja kasveja, on syytä näyttää myös helposti tunnistettava ruokasieni, marja tai villiyrtti. (Kurtio, Kurki: Varhaiskasvat-taja ympäristöopas 1999) Tärkeää on, että opetamme lapsille, ettei luonnosta saa syödä mitään, ennen kuin laji on yhdessä tunnistettu. (HUOM! LAJIN TUNNISTUS!)



Esimerkki lajin tunnistuksesta: Hyönteisillä on kolmiosainen ruumis: pää, keski- ja takaruumis. Päässä on tuntosarvet ja verkkosilmät. Keskiruumiissa on kolme paria jalkoja ja usein myös siivet.

Hämähäkkieläimillä on neljä jalkaparia eikä lainkaan tuntosarvia. Ruumis on yksi – tai kaksiosainen.



SÄÄDÖKSET JA MÄÄRÄYKSET

AGENDA 2030

YK:n jäsenmaat sopivat 25.- 27.9.2015 New Yorkissa järjestetyssä huippukokouksessa kestävän kehityksen tavoitteista ja toimintaohjelmasta, jotka ohjaavat kestävän kehityksen ponnisteluja vuoteen 2030 asti. Kestävän kehityksen tavoiteohjelma (Agenda2030) tähtää äärimmäisen köyhyyden poistamiseen sekä kestäväan kehitykseen, jossa otetaan ympäristö, talous ja ihminen huomioon tasavertaisesti.

Kestävän kehityksen tavoitteet (*Sustainable Development Goals*) astuivat voimaan vuoden 2016 alussa. Ne sitovat niin köyhiä kuin rikkaitakin maita eli ne ovat universaaleja.

Tavoite 4. Taata kaikille avoin, tasa-arvoinen ja laadukas koulutus sekä elinikäiset oppimismahdollisuudet.

4.2 Varmistaa vuoteen 2030 mennessä kaikille mahdollisuus laadukkaaseen varhaislapsuuden kehitykseen ja hoitoon sekä perusasteen koulutukseen valmistavaan esiopetukseen.

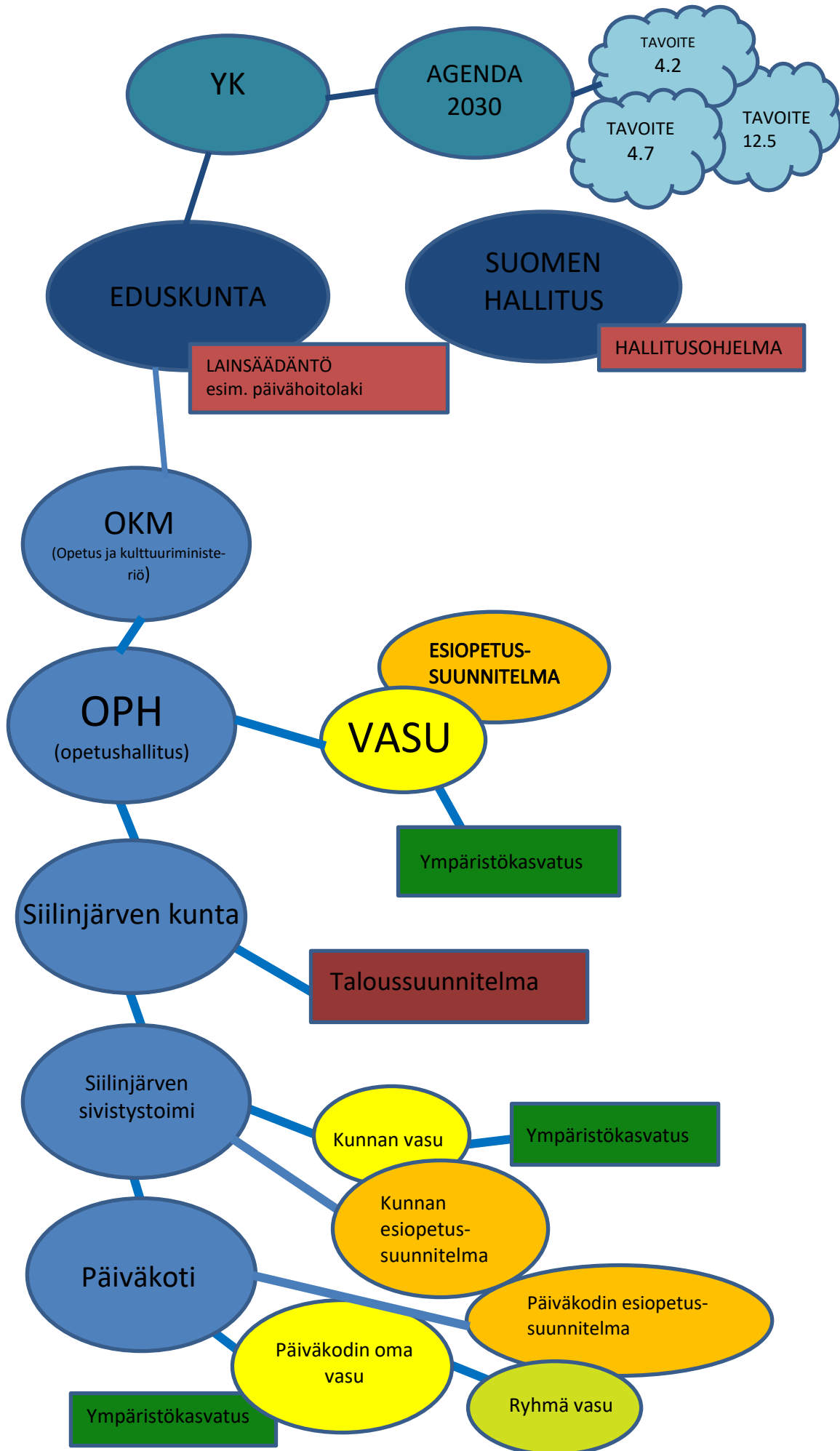
4.7 Varmistaa vuoteen 2030 mennessä, että kaikki oppijat saavat kestävän kehityksen edistämiseen tarvittavat tiedot ja taidot esimerkiksi kestävästä kehityksestä ja kestäviä elämäntapoja, ihmisoi-keuksia, sukupuolten tasa-arvoa, rauhan ja väkivallattomuuden kulttuurin edistämistä, maailman-kansalaisuutta, kulttuurien monimuotoisuuden sekä kulttuurin osuutta kestävässä kehityksessä arvostavan koulutuksen kautta.

Tavoite 12. Varmistaa kulutus- ja tuotantotapojen kestävyys.

12.5 Vähentää vuoteen 2030 mennessä merkittävästi jätteiden syntymistä ennaltaehkäisyn, kierrä-tyksen ja uudelleenkäytön keinoin.

(www.ykliitto.fi)

ORGANISAATIO



TOIMINTAA OHJAAVAT LAIT

varhaiskasvatuslaki: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>

perusopetuslaki: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>

ympäristönsuojelulaki: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20140527>

KESTÄVÄ KEHITYS

"Kestävä kehitys on, kehitystä, joka tyydyttää nykyhetken tarpeet viemättä tulevilta sukupolvilta mahdollisuutta tyydyttää omat tarpeensa. Sen kolmeksi peruselementiksi ovat muotoutuneet ekologinen, taloudellinen, sekä sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys. Kestävän kehityksen tavoitteet tähtäävät siihen, että ihmiset oppisivat elämään sopuisuudessa luonnon ja toistensa kanssa." (YK:n ja ympäristön ja kehityksen maailman komissio 1987)

Kestävä kehitys on iso osa ympäristökasvatusta. Kunnan jokaisen varhaiskasvatus yksikön tulisi laatia oma kestävä kehityksen ohjelma, joka on työväline, jonka avulla kestävä elämäntavan oppimisesta tehdään suunnitelmallinen osa yksiköiden toimintaa. Kestävän elämän tavan oppiminen jo varhaislapsuudessa vaikuttaa pitkälle tulevaisuuteen. Apua ohjelman laatimiseen saa esim. Kestävän kehityksen oppaasta "KEKE PÄIVÄKODISSA" (saa ilmaiseksi netistä), sekä kunnan ympäristökasvattajilta.

KEKE- kartoitus ja- ohjelma:

Suunnitelmallisen kestävä kehitystyön aikaan saamiseksi tarvitaan aloittamispäätös. Henkilökunta sitoutuu toimimaan yhdessä asian puolesta. Päiväkodin johtajan rooli on tärkeä. Hän on työn mahdollistaja, innostaja ja aktiivinen toimija. KEKE työn tärkeyttä, huolia ja toiveita olisi hyvä käsitellä aika-ajoin päiväkodin yhteisissä infoissa/palaverieissa. Vanhemmille asiasta kerrotaan esim. vanhempainillassa ja heitä osallistetaan ottamalla huomioon heidän toiveitaan ja ideoitaan.

Päiväkodin kestävä kehityksen ohjelman tekeminen alkaa KEKE- ryhmän perustamisella. Ryhmään valitaan jokaisesta tiimistä yksi henkilö, myös laitos- ja ruokahuollosta. Myös lapsia voi ottaa ryhmään mukaan. Ensimmäisenä tehdään nykytilanteen selvittäminen, eli KEKE-kartoitus. Kartoituksen koonnin pohjalta valitaan 1-2 aihetta, joihin päiväkodissa kiinnitetään huomiota ja aletaan yhdessä työstämään. (esim. Leppäkaarten päiväkodissa valitsimme kierrätyksen ja kulttuurikasvatuksen, Pikku Siilissä jätteen synnyn vähentäminen ja energian säästäminen). KEKE-ryhmässä sovitaan toimenpiteet, jaetaan vastuut, sovitaan aikataulutus, resurssit ja seuranta. KEKE-ryhmä kokoontuu säännöllisesti, vähintään kaksi kertaa toimikauden aikana ja tekee palaverimuistiot kaikille nähtäväksi päiväkodin omaan kansioon. KEKE-ohjelmaa päivitetään vuosittain seuraamalla onko asetettuihin tavoitteisiin päästy tekemällä loppukartoitus, jossa tarkastellaan samoja asioita kuin alkukartoituksessa. Mietitään ovatko tavoitteet olleet helposti saavutettavissa vai tarvitaanko niiden toteutumiseen lisää aikaa. Uudet tavoitteet asetetaan kun edelliset ovat toteutuneet. Jos todetaan, että tavoitteet ovat olleet liian vaikeasti toteutettavissa, voidaan ne jättää hautumaan.

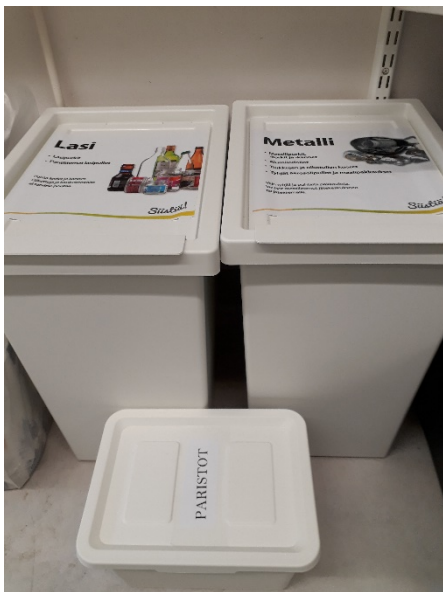
LIITE 1: Leppäkaarten päiväkodin kestävä kehityksen ohjelma 2018 -2019

LIITE 2: Päiväkoti Pikkusiilin kestävä kehityksen ohjelma 2018 -2019

YMPÄRISTÖKASVATUKSEN OSA-ALUEET

Lajittelu ja kierrätys:

- toimiva lajittelu
- vastuut on jaettu
- uusia työntekijöitä ja lapsia opastetaan ja perehdytetään lajitteluun
- mahdollisten vaarallisten aineiden käyttö ja varastointi on asian mukaista
- Jättekukon jäteneuvonta pyydettäessä



Jätteen synnyn ehkäisy:

- luonnonmateriaalien käyttö askartelumateriaalina
- roskaamaton retkeily



Omat valinnat ja kulutuskäyttäytyminen:

- käsiپییhepaperien säästeliäs käyttö
- ruokahävikin vähentäminen
- Jättekukon jäteneuvonta pyydettäessä



Energian säästö:

- veden ja sähkön kulutukseen kiinnitetään huomiota
- hankinnoissa otetaan huomioon ympäristönäkökulmat, mietitään tarkkaan tarvitaanko

Vastuu ja huolenpito ympäristöstä, itsestä ja toisista ihmisistä:

- opetetaan lapsia huolehtimaan ympäristöstä, leikkikalusta, sekä siivoamaan leikin loppuksi



- yhteiset säännöt
- keskustellaan lasten kanssa välittämisestä ja huolehtimisesta
- opetellaan hyviä tapoja
- leikin tärkeys tiedostetaan ja leikkejä tuetaan eri tavoin
- yhteisöllisyyttä ja yksilöllisyyttä pidetään tärkeänä
- aktiivinen yhteistyö vanhempien kanssa
- luodaan hyvä ja avoin työilmapiiri
- kiireettömyys arvona
- aikuisen malli

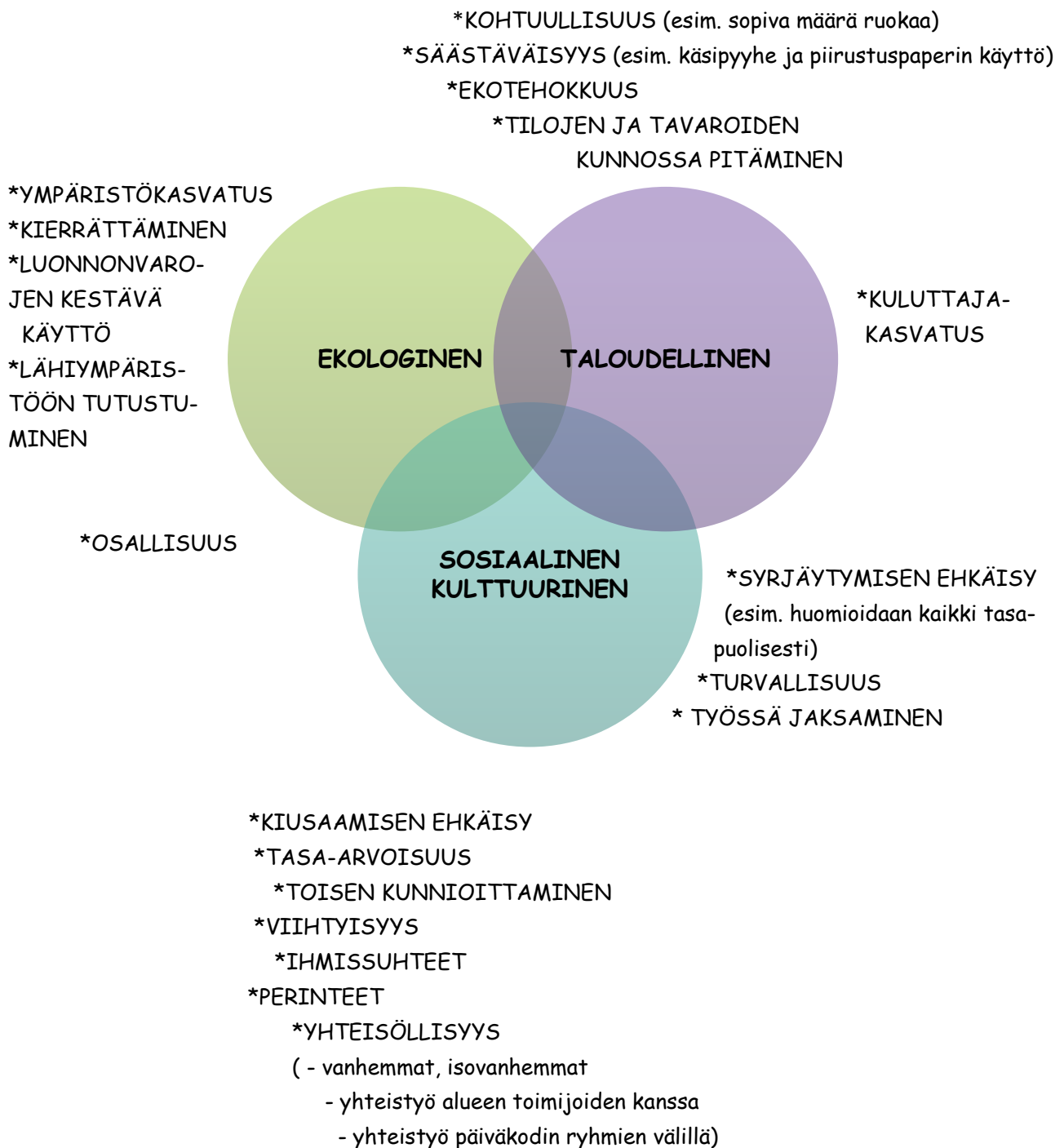


Luontokasvatus:

- ulkoilu myös sateisina päivinä, luonto oppimisympäristönä esim. vuoden ajat, eläimet, kasvit, puut, luontoreppu.
- luonnon tarkkailu ja tutustuminen luontoon eri aistein
- annetaan elämyksellisiä hetkiä lapsille



KESTÄVÄN KEHITYKSEN OSA-ALUEET



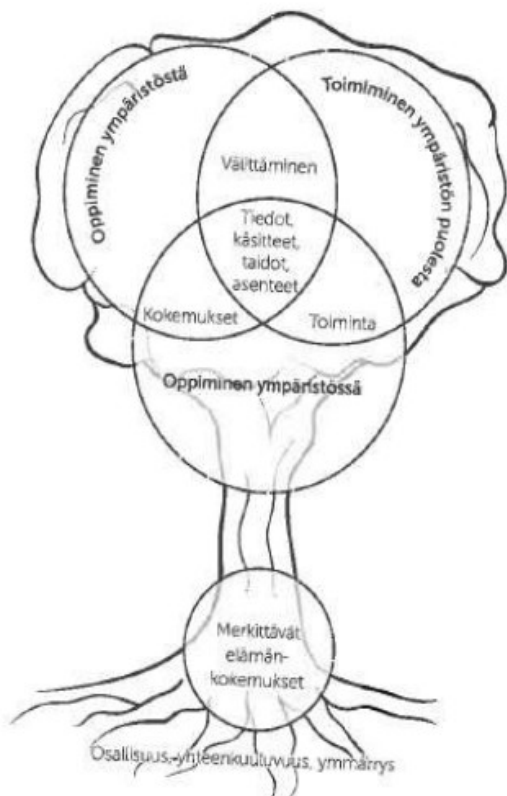
TEOREETTINEN TAUSTA JA OPPIMISKÄSITYS

Ympäristökasvatustoimintaa kuvaamaan on luotu useita erilaisia teoria malleja. Keskeinen tavoite näissä kaikissa on ihmisen kasvaminen ympäristötietoiseksi ja vastuulliseksi omasta ympäristöstään. Suunnitelmamme teoreettisena pohjana käytämme Palmerin laajennettua puumallia (Palmer 1998). Palmerin tarkastelee ympäristökasvatusta kolmella eri tasolla: oppiminen ympäristöstä, ympäristössä ja toimiminen ympäristön puolesta. Palmerin mukaan lapsuuden ympäristökokemukset vaikuttavat tuleviin ympäristöasenteisiin. Lapset tarvitsevat omakohtaisia kokemuksia ja elämyksiä ympäristöstä, toiminnan mahdollisuuksia ympäristössä sekä tietoja ja taitoja ympäristöstä huolehtimiseen. Kaikkiin kolmeen ympäristökasvatuksen elementtiin liittyvät Palmerin mukaan oppijan tietojen, taitojen, käsitysten ja käsitteiden, sekä asenteiden kehitys. ”Laajennetun puumallin mukaan ympäristökasvatus on vahvasti kokemuksellista ja toiminnallista. Siihen liittyy sekä eettinen että esteettinen ulottuvuus. Samalla myös lapsen kognitiiviset, sosioemotionaaliset ja motoriset taidot kehittyvät.”

Oppiminen ympäristöstä ei tarkoita, että lapsia kuormitetaan ympäristöongelmilla. Lasten luontaiset kiinnostuksen kohteet esim. vesi, eläimet, kasvit, vuodenaajat tarjoavat lapsille mahdollisuuksia empatian kokemuksiin ja ympäristöstä huolehtimiskyvyn kehittymiseen.

Oppiminen ympäristössä pohjautuu kokemuksellisuuteen ja toiminnallisuuteen ja siihen liittyy vahvasti esteettinen painotus. Varhaiskasvattajan tulisi huomioida erilaiset toiminta ympäristöt ja materiaalit joissa lapsen kasvu ja kehitys päivittäin tapahtuu. Luonnonmukaisen toimintaympäristön merkitys on tärkeää esim. ulkoilua lähimetsässä.

Toimiminen ympäristön puolesta sisältää arvokasvatuksellisen näkökulman. Aikuisen ympäristöystävälliset tavat ja mallit ovat tärkeitä lapsen oppimisen ja asenteiden kannalta. (Parikka-Nihti, Suomela: Iloa ja ihmettelyä ympäristökasvatus varhaislapsuudessa 2014)



Laajennettu Palmerin puumalli
(Parikka - Nihti, Suomela: Iloa ja ihmettelyä ympäristökasvatus varhaislapsuudessa 2014)

SISÄLTÖ JA MENETELMÄT



Kaavio: varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan viitekehys (Vasu 2017)

YMPÄRISTÖKASVATUS VARHAISKASVATUKSEN OPPIMISEN ALUEISSA

Kielten rikas maailma

Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten kielellisten taitojen ja valmiuksien sekä kielellisten identiteettien kehittymistä. Varhaiskasvatuksessa vahvistetaan lasten uteliaisuutta ja kiinnostusta kieliin, teksteihin ja kulttuureihin. Kielen avulla lapsi ottaa haltuun erilaisia tilanteita ja asioita sekä toimii vuorovaikutuksessa muiden kanssa, ilmaisee itseään ja hankkii tietoa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016)



- metsä-, luonto- ja eväsretket lähiympäristöön kaikkina vuodenaikoina
- sanoittaminen ja nimeäminen (esim. vuodenaikat, kasvit, eläimet, sää)

* Puhutaan asioista niiden oikeilla nimillä esim. talitiainen on lintu, ei tipu.

- lajin tunnistus
- alkuäänteet, kirjaimet, tavutus, leikkilukeminen (esim. kirjainten tekeminen luonnon materiaaleista)
- sadut (esim. suomalaiset kansansadut, tarinat, jotka sijoittuvat lähiympäristöön), tarinat, lorut, riimittelyt
- sadutus (esim. metsäneläimet, oma puu, luonnon materiaali)
- pelit, leikit (esim. ”Männään mehtään” –materiaali)
- dokumentointi

Ilmaisun monet muodot

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tavoitteellisesti tukea lasten musiikillisen, kuvallisen sekä sanallisen ja kehollisen ilmaisun kehittymistä sekä tutustuttaa heitä eri taiteenaloihin ja kulttuuriperintöön. Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja luovat merkityksiä erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Kyky kuvitella ja luoda mielikuvia on keskeistä myös lapsen eettisen ajattelun kehittymiselle. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016)

- metsä-, luonto- ja eväsretket lähiympäristöön kaikkina vuodenaikoina
- luonnossa tapahtuva taidekasvatus
- kuvallinen ilmaisu luonnossa (esim. maalaaminen/piirtäminen luonnossa, piirtäminen luonnon materiaaleilla, tikulla hiekkaan)
- luonnonmateriaalien käyttäminen askartelussa

- rakentelut luonnon materiaaleilla, nikkarointi
- luontoarteiden näyttely
- valokuvaaminen, äänien nauhoittaminen
- musiikki (esim. lauluhetket, esitykset, tanssiminen, ”metsäorkesteri” = luonnonmateriaaleilla äänien tuottaminen/”soittaminen”)
- luonnon ja ympäristön ääniin tutustuminen ja kuunteleminen (esim. tuulen suhina, linnun laulu, auton hyrinä, sateen ropina, heinäsiirran siritys...)
- mielikuva harjoitukset (esim. puutarina, pantomiimi)
- roolileikit



Minä ja meidän yhteisömme



Varhaiskasvatuksen tehtävä on kehittää lasten valmiuksia ymmärtää lähiyhteisön monimuotoisuutta ja harjoitella siinä toimimista. Tehtävää lähestytään eettisen ajattelun, katsomusten, lähiyhteisön menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden sekä median näkökulmista. Minä ja meidän yhteisömme -oppimisen alue tukee erityisesti lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016)

- metsä-, luonto- ja eväretket lähiympäristöön kaikkina vuodenaikoina
- retket rakennetussa ympäristössä
- roskaamaton retkeily (esim. retkieväiden valinta esim. pillimehu vai mehupullo ja mukit), lähiympäristön siistiminen, roskien kerääminen
- kierrätys, kestävä kehitys, jätteen vähentäminen, tavaroista huolehtiminen ja uudelleen käyttöön opastaminen
- huomion kiinnittäminen sähkön ja veden kulutukseen
- jokamiehen oikeudet
- perinneleikit, tarinat, perimätieto

- menneeseen aikaan tutustuminen
- sananlaskut, arvoitukset
- isovanhempien päivä, kalevalanpäivä
- vierailut museoon, kirjastoon, vanhainkotiin
- mediakasvatus välineiden hyödyntäminen (esim. lajin tunnistus, tallentaminen, dokumentointi)
- yhteistyötahot esim. päiväkodin muut ryhmät, vanhemmat, koulu, kirjasto, kaupat, pelastuslaitos, terapeutit, seurakunta, neuvola, urheiluseurat, järjestöt, Jättekukko...

Tutkin ja toimin ympäristössämme

Varhaiskasvatuksen tehtävä on antaa lapsille valmiuksia havainnoida, jäsentää ja ymmärtää ympäristöään. Lapsia ohjataan tutkimaan ja toimimaan luonnossa ja rakennetussa ympäristössä. Luonnossa ja rakennetussa ympäristössä retkeily sekä ympäristön tutkiminen ovat tärkeä osa varhaiskasvatusta. Myönteisten kokemusten kautta lapsi oppii nauttimaan luonnosta ja lähiympäristöstä ja hänen ympäristösuhteensa vahvistuu. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016)

- metsä-, luonto- ja eväretket lähiympäristöön kaikkina vuodenaikoina
- mittaaminen ja punnitseminen
- luokittelu, vastakohtat, vertailu, muodot, värit, numerot, kirjaimet (esim. "Männään mehtään"-materiaali)
- luonnon tutkiminen ja havainnoiminen (luupit, suurennuslasit)
- luonnon ilmiöiden havainnointi eri vuodenaikoina ja vuorokaudenaikoina (esim. sää, ukkonen, avaruus...)
- elollisen ja elottoman luonnon eroavaisuudet
- luonnon kiertokulku, syy-seuraus- suhteet (esim. maatumisen)
- ötökkä hotelli, matokompostori, muurahaisfarmi, linnun pönttöjen rakentaminen
- kasvien kasvattaminen, kevät bongaus
- osallistuminen arkipäivän askareisiin (esim. lumityöt, lehtien haravointi, kukkien kastelu, kompostointi)
- ympäristötutkimukset (esim. pelkistetty kartta päiväkodin pihasta, johon merkitään mieluisimmat leikkipaikat/havaitut eläimet tai jäljet)
- opetellaan etsimään tietoa



Kasvan, liikun ja kehityn

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on luoda pohja lasten terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle sekä fyysistä aktiivisuutta edistävälle elämäntavalle (liikkuminen, ruokakasvatus, terveys ja turvallisuus) yhteistyössä vanhempien kanssa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016)

- metsä-, luonto- ja eväretket lähiympäristöön kaikkina vuodenaikoina, huomioidaan oikeanlainen vaatetus
- ulkoilu säällä kuin säällä
- liikkuminen vaihtelevassa maastossa kehittää lapsen motorisia taitoja (esim. juurien yli astuminen, kiville ja puun rungoille kiipeäminen ja tasapainoilu)
- pelit, leikit (esim. ”Männään mehtään”-materiaali)
- liikkuminen yksin (ilman aikuisen kättä), pareittain, ryhmässä turvallisuus huomioiden (talokohtainen riskianalyysi, ensiapupakkaus, puhelin)
- kasvien kasvatus (esim. yrtit, salaattit)
- marjojen kerääminen (HUOM! lajin tunnistus)
- leipominen, ruuan laitto
- ruuan alkuperään tutustuminen (esim. retket maatilalle)

YMPÄRISTÖKASVATUKSEN VUOSI

SYKSY:

- ryhmäytyminen
- syksyinen luonto, värit, muodot
- sadonkorjuu
- havut ja lehtipuut, oma puu
- marjaretket
- liikkuminen lähiluonnossa
- kierrätys
- jokamiehen oikeudet
- muuttolinnut
- eläinten valmistautuminen talveen
- askartelut luonnon materiaalista



Syyskuu:

- *Uhanalaisten eläinlajien päivä 7.9.
- *Liikkujan viikko 16. - 22.9.
- *Otonikerroksen suojelemisen päivä 16.9.
- *Nukutaan yö ulkona syyskuussa
- *Kansainvälinen rauhanpäivä 21.9.
- *Syyspäivän tasaus 22. tai 23.9.
- * Autoton päivä 22.9.
- *Nälkäpäivä keräys
- *Liikenneturvallisuus viikko vk 37

Lokakuu:

- *Energian säästöviikko
- *Maailman kasvisruokapäivä 1.10
- *Maailman ruokapäivä 16.10.
- *Eläinten viikko ja kansainvälinen eläintenpäivä 4.10.
- *YK:n päivä 24.10
- *Reilun kaupan viikko vk 43

Marraskuu:

- *Isänpäivä marraskuun toinen sunnuntai
- *Pohjoismainen ilmastopäivä 11.11.
- *Suvaitsevaisuuden päivä 16.11.
- *Lasten oikeuksien viikko ja päivä 20.11.
- *Euroopan jätteen vähentämisen viikko
- *Älä osta mitään – päivä marraskuun viimeinen päivä



TALVI:

- talvinen luonto
- eläinten talviruokinta
- eläimet talvella
- metsäretket, pimeä retket
- jouluaiheiset metsäretket, aistit ja tunnelmat
- talviliikunta
- talven värit
- veden eri muodot, lumitutkimus, jäätäide
- jäljet lumessa
- aineettomat joululahjat
- linnunpönttöjen puhdistus



Joulukuu:

*Kansainvälinen maaperäpäivä 5.12.

*Kansainvälinen vuoristopäivä 11.12.

*talvipäivän seisaus 21. - 22.12.

Tammikuu:

* Birdlife Suomen pihabongaus tammikuun viimeinen viikonloppu

Helmikuu:

*Kosteikko päivä 2.2.

*Vihreän lipun päivä 2.2.

*Suomen luonnon päivä 4.2.

*Lainan päivä 8.2.

*Ystävänpäivä 14.2.

*Valtakunnallinen luonto – ja ympäristöviikko vk 7

KEVÄT:

- kevät ja kevään merkit, kevät seuranta
- kasvu ja kasvatus, siemenestä kasviksi
- muuttolinnut
- kuvasuunnistus
- tutkimukset
- luontopolut
- pihaseikkailu
- pyöräily
- lähiympäristön siistiminen
- metsä ja äänet
- kevät retket
- roskien keräys retki
- leluton viikko
- linnun pönttöjen teko ja kiinnitys



Maaliskuu:

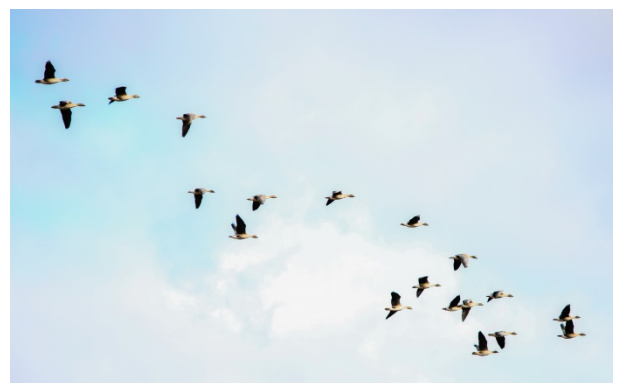
- *Maailman luontopäivä 3.3.
- *Tasa-arvon eli Minna Canthin päivä 19.3.
- *Kevätpäiväntasaus 20.3.
- *Maailman metsäpäivä 21.3.
- *Maailman vesipäivä 22.3.
- *Maailman ilmatieteen päivä (ilmasto) 23.3.
- *Earth hour maaliskuun viimeinen lauantai

Huhtikuu:

- *YK:n äitimaanpäivä 22.4.
- *Nuukuusviikko vk 16 tai 17

Toukokuu:

- *Pyöräilyviikko
- *Äitienpäivä toukokuun toinen sunnuntai
- *Maailman muuttolintujen päivä 12. -13.5.
- *Floran päivä 13.5.
- *Birdlife – Suomen lasten lintuviikko
- *Ulkoluokkapäivä (Kansainvälinen Outdoor classroom day)
- *Suomen luonnon päivä 20.5.
- *Kansainvälinen luonnon monimuotoisuudenpäivä 22.5.
- *Kestävän kehityksen päivä 27.5.



KESÄ:

- luonnosta nauttiminen, valo, lämpö
- nauttiminen kesänurmesta
- punkki tarkastus
- vesivärимаalaus ulkona
- katuliitutaide
- etsitään ja tutkitaan ötököitä
- pelit, leikit ulkona
- valokuvaus retket
- vesileikit
- kalastus
- luonnon äänet, värit, tuoksut



Kesäkuu:

*Maailman ympäristöpäivä 5.6.

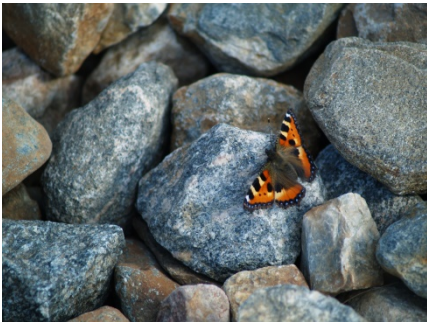
*Maailman merien päivä 8.6.

*Juhannus

*Suomen luonnon päivä 17.6.

*Aavikoitumisen ja kuivuuden ehkäisemisen päivä 17.6.

*Maailman luonnonsuojelun päivä 27.6.



Heinäkuu:

*Big jump –joessa uinti päivä

Elokuu:

*Suomen luonnon päivä elokuun viimeinen lauantai

*Maailman ylikulutus päivä



ARVIOINTI

Ympäristökasvatus on osa varhaiskasvatuksen laaja-alaista osaamista. Tämän vuoksi tavoitteenamme on saada ympäristökasvatustoiminta pysyväksi osaksi päiväkodin arkea ja opettamalla lapsia toimimaan luonnossa, luonnosta ja luonnon puolesta.

Ympäristökasvatustoimintaa ja vaikuttavuutta pyritään arvioimaan kaksi kertaa vuodessa ryhmä-vasussa, esiopetuksen toimintasuunnitelmassa sekä henkilökunnan yhteisissä palaverissa. Mietimme yhdessä missä olemme toimintakauden aikana onnistuneet ja missä olisi kehittämisen tarvetta. Arviointia teemme havainnoimalla, keskustelemalla ja tekemällä lasten kanssa, sekä osallistamalla vanhempia esim. vanhempainilloissa ja vasukeskusteluissa. Toimintaa vertaamme tekemäämme suunnitelmaan ja sen tavoitteisiin.

LÄHTEET:

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016

Keke päiväkodissa, kestävän kehityksen opas 2010

Parikka -Nihti, Suomela 2014. Iloa ja ihmettelyä ympäristökasvatus varhaiskasvatuksessa

Laine, Elonheimo, Kettunen 2018 (toim.). Loikkaa ulkoluokkaan opas ulkona opettamiseen

Kurttio, Kurki. Varhaiskasvattajan ympäristöopas

Cantell (toim.) 2004. Ympäristökasvatuksen käsikirja

Siilinjärven kunnan netti sivut

VALOKUVAT:

Irma Keinänen

Ilpo Laakso

Sari Puustinen

Raija Stepanoff

VINKIT:

Mappa.fi

Suomenlatu.fi

Luomus.fi

Metsähallitus.fi

Luontoportti.fi

Hyvinkään luontokortit

Luonnonsuojeluliitto

Luontoliitto

WWF

Suomen metsäyhdistys ry

Jätekukko

Opetushallitus – leikkejä ja tehtäviä varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen

Ota koppi

Lahti.fi – tekemistä varhaiskasvatukseen

liikkuvakoulu.fi – ulkoluokka – lajikortit

arktisetaromit.fi – marja tietoa

Sieppo – luontolehti

Muikku-verkko – Pohjois-Savon alueellinen ympäristökasvatusverkosto

Sykli – Suomen ympäristöopisto

KIRJOJA:

Weldmark: Opi ulkona ympäri vuoden

Viitaniemi 2018. Ekotekokeko-kirja/cd

Keisteri -Sipilä. Liikuttava luonto

Hiltunen, Konivuori 2018. Lasten maapalloretki

Tuormaa 2016. Takapihalta alkaa seikkailu. Tarinoita ja toimintaideoita lähiluontoretkille

Keke päiväkodissa, kestävän kehityksen opas 2010

Parikka -Nihti, Suomela 2014. Iloa ja ihmettelyä ympäristökasvatus varhaiskasvatuksessa

Laine, Elonheimo, Kettunen 2018 (toim.). Loikkaa ulkoluokkaan opas ulkona opettamiseen

Kurttio, Kurki. Varhaiskasvattajan ympäristöopas

Cantell (toim.) 2004. Ympäristökasvatuksen käsikirja

Vanhanen, Nevakivi 2012. Lapsen oma luontokirja

Lapsen oma petokirja

Lapsen oma talvikirja

Lapsen oma lintukirja

Laine, Kalliola 2010. Suomen lasten luontokirja

Suomen lasten retkeilyopas

Suomi –Vihonen, Kiiveri, Vaajakallio. Majan salaisuudet (luonnontutkijan väijykirja)

Parikka –Nihti 2011. Pieniä puroja-kasvua kohti kestävää kehitystä

LIITE 1. LEPPÄKAARTEEN PÄIVÄKODIN KESTÄVÄNKEHITYKSEN OHJELMA 2018 -2019

YMPÄRISTÖ- NÄKÖKULMA	LÄHTÖTILANNE	TAVOITTEET	TOIMENPITEET	VASTUUTJA RESURSSIT	AIKATAULU	SEURANTA JA AR- VIOINTI
Kierrätys	<p>-jäteastiat biojätteelle, sekajätteelle ja kartongille</p> <p>-kaikki muut sekajätteeseen, paitsi biojäte ja paristot</p> <p>-paperin keräys toimistossa, toteutus vaihtelee ryhmittäin</p>	<p>-sekajätteen määrän vähentäminen</p> <p>-jätteet lajitellaan oikeisiin paikkoihin</p> <p>-muovin keräys</p> <p>-lasten ympäristötietoisuuden lisääminen osaksi arkea</p>	<p>-hankitaan kunnolliset ja toimivat lajittelulaatikat ryhmiin</p> <p>-selkeät lajitteluohjeet</p> <p>-henkilökunnalle tiedottaminen</p> <p>-selvitetään kuka astiat tyhjentää talonmies vienyt ongelmajätteet kierrätykseen kysytään miten jatkossa toimii</p> <p>-leikit, laulut, retket, toimintatuokiot, aikuisen malli – huomioidaan lasten osallisuus ja toiveet</p> <p>-yhteistyö KierRe-hankevastaavan kanssa</p>	<p>-Raija ja Irma käyvät ostamassa Ikeasta</p> <p>- lajitteluohjeet/kuvat pyydetty Jäteku-kosta</p> <p>-KEKE-ryhmä/pkn johtaja tiedottaa sovitut asiat ryhmisään/henk.kunnalle</p> <p>-toivotaan, että käytäntö jatkuu samanlaisena-Raija ja Irma selvittää</p> <p>-henkilökunta</p> <p>-Raija ja Irma</p>	<p>-lokakuu 2018 aikana</p> <p>-kuvat tilattu, tulevat lokakuun 2018 loppuun mennessä</p> <p>-KEKE-ryhmä kokoontuu säännöllisesti</p> <p>-kuluva toimintakausi</p>	<p>Seurataan kierrätyksen ja lajittelun onnistumista ryhmittäin kekeri-ryhmän toimesta koko toimintavuoden aikana. Loppukartoituksessa arvioidaan kuinka olemme tavoitteisiin päässeet.</p> <p>Havainnoimalla lapsien toimintaa ja keskustelemalla heidän kanssaan arvioimme onko ympäristötietoisuus lisääntynyt esim. kierrätyksessä.</p>

Kulttuurikasvatus	<p>-vaihtelevasti ryhmit- tään esim. erilaisten juhla- ja pyhäpäivien huomioiminen</p> <p>-juhlapyhät, kuten esim. joulun ja pääsi- äinen monin tavoin</p> <p>-vaihtelevasti ryhmit- tään vierailuja ja tu- tustumiskäyntejä</p>	<p>-yhteisöllisyyden lisääminen ryhmien kesken</p> <p>-lähiympäristöön tutustuminen</p> <p>-yhteistyön lisää- minen eri yhteisö- jen kanssa esim. seurat</p>	<p>-yhteiset tuokiot esim. laulut, leikit, näytelmät, pihata- pahtumat</p> <p>-retket</p> <p>-hyödynnetään kaikkia talossa jo toimivia työryhmiä esim. ”Ilo kasvaa liikkuen”</p>	-henkilökunta	-kuluva toiminta- kausi	Keskustelemalla keke- ryhmän kokoontumi- sissa 2-4 kertaa toimi- kaudessa, olemmeko toteuttaneet kulttuuri- kasvatusta tavoitteiden mukaisesti.
-------------------	--	--	--	---------------	----------------------------	---

Loppukartoitus tehdään Keke-ryhmän toimesta keväällä 2019, jossa katsotaan onko tavoitteisiin päästy.

LIITE 2. PK PIKKUSIILIN KESTÄVÄN KEHITYKSEN OHJELMA 2018 -2019

YMPÄRISTÖNÄKÖKOHTA	LÄHTÖTILANNE	TAVOITTEET	TOIMENPITEET	VASTUUT JA RESURSSIT	AIKATAULU	SEURANTA JA ARVIOINTI
JÄTTEEN MÄÄRÄN VÄHENTÄMINEN JA KIERRÄTYS	Osissa ryhmissä toimii mutta ei kaikissa.	Jätteen määrän vähentäminen ja kierrätyksen lisääminen. Asian opettaminen kaikille- aikuiset ja lapset.	Hyödynnetään talon kierrätyspisteitä, lisätään talolle keräyspisteitä ja tehdään retkiä kauppakeskuksen keräyspisteelle.	Kunnan päätös jätteenkeräämisestä. Jokainen ryhmä vastaa oman ryhmän kierrättämisestä yhteisesti (Keke-ryhmän kanssa) sovitujen ohjeiden mukaan.	Toiminta on aloitettu syksyllä 2018 ja sitä jatketaan vuonna 2019.	Asiaa seurataan ryhmittäin Keke-ryhmän toimesta ja mukana on myös laitoshuolto, ruokahuolto ja päiväkodin johtaja. Seuranta ja arviointia suoritetaan 2-4 kertaa toimikaudessa.
ENERGIAN SÄÄSTÄMINEN	Osa huolehtii mutta eivät kaikki.	Pienillä arjen ekoteoilla energian säästäminen ja asian opettaminen myös lapsille	Sammutetaan turhat valot tai tarvittaessa ei käytetä valoja ollenkaan esim. päivänvalon hyväksi käyttö. Lampuissa energiansäästö lamput. Vältetään myös turhaa veden kuluusta. Wc:ssä käytössä huuhtelupainikkeet isolle ja pienelle hädälle - opetellaan käyttö.	Jokainen aikuinen huolehtii valojen sammuttamisesta ja yhdessä lasten kanssa laitetaan hanat kiinni.	Toiminta on aloitettu tehostetusti syksyllä 2018	Asiaa seurataan koko talossa ja arvioidaan onnistumista vuosittain vaikka tarkkoja tietoja ei välttämättä kunnasta saada.

Loppukartoitus tehdään Keke-ryhmän toimesta keväällä 2019, jossa katsotaan onko tavoitteisiin päästy.